

ԻՐԱՅԻՆՈՒՆՔ

ԼՐԱԳՐՈՅ ՇԱԲԱԹՈՐԵԱՅ ՅԱԻԵԼՈՒԱԾԸ

Ա. ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1896

ԹԻԻ 28

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԱՐԵՎԵԼԱՆ

ԽՆԴԻՐԸ

Պէրսիէն թափեալ ջրերն այս վերահագրով մէկ յօդուածէն կը քաղենք հետեւեալ տողերը.

— Թուրքիոյ սիրոյն համար Ռուսիա մերժեց մինչեւ իսկ այն բարեկամական ծառայութիւնները, զորս Ֆրանսա իրմէ կանկալէր ջերմ փափաքով: Շէրպուրի, Բաբիլոնի և Շալոնի հանդէսներէն յետոյ՝ Սէնի փափանք վրայ նոր գործունէութեան մը փափաքն ու պէտքը կը զգացուէր և որքան սիրով պիտի քաղէին գոնէ դիւանադատական յաջողութեան արդիւնքներ: Ֆրանսա կուգէր Ռուսիոյ հետ Եւրոպայի գլուխը կեցած, կամ, առանց Եւրոպայի ալ՝ բարենորոգման գործողութեան մը ձեռնարկել թուրքիոյ մէջ: Ռուսիա մերժեց: Ֆրանսա կուգէր նաեւ ձեռք առնել թրքական երկամուտը վերակազմելու ծանօթ յատկագիծը և Ռուսիա վերստին բացէ բաց մերժուական դերը մը բռնեց, այնպէս որ պէտք է ամբողջ ծրագիրը ջուրն ինկած սեպել: Յայտնի է որ Ռուսիա դանդաղ կը շարժի ուրիշ պարագաներու մէջ ալ և այս նոյն իսկ կրեաական խնդրին նկատմամբ քանիցս երեւան ելաւ վերջերս: Թուրքիա չփութութիւններէ զերծ պահելու և իրեն փոքր հաճոյքներ պատճառելու միտումը նոյնպէս կը տեսնուի միշտ զանազան կերպերով. այս բանը արդէն նկատողութեան կառնուի քաղաքական ամենէն լուրջ չըջանականութեան մէջ և գրիթէ ալ ամենքը կը տեսնեն որ Ռուսիա հետզհետէ աւելի յայտնապէս կը ստանան թուրքիոյ թեւարկուի դերը:

Ասոր հետեւանքները նշմարելի պիտի ըլլան հաւանականաբար մօտ ապագային մէջ: Նէլիոֆի կ. Պօլիս վերագործէն յետոյ ըլլալիք դրական կարգադրութեանց մասին տաժուած ակնկալութիւնները յուսալի չէ որ կատարուին. կարելի և մինչեւ իսկ հաւանական է որ դեսպանները վերսկսին իրենց խորհրդակցութիւնները. երբ առիթը նեկայանայ դեսպաններուն կողմէն յիշան ուղղեալ սովորական ազգաբարոյթիւններն ալ չպիտի պակսին և նոյն իսկ դիւանագիտական ծանօթ ճնշումներն կրնան մասնաւոր պարագայի մը համար առժամայէս գործադրուի: Սակայն եւրոպական ընդհանուր, հիմնաւոր և ընդարձակ գործողութիւն մը ըստպիտի չէ առ այժմ:

Թուրքիա կը վստահացնէ թէ սկսած է գործադրել այն բարենորոգումները, զորս խոստացած էր. և իրօք ծանր ամբաստանութեան տակ դանաւոր մէկ քանի անձեր պաշտօնանկ եղան և անոնց տեղ նշանակուեցան նոր կառավարիչ մը կամ ստորագրա պաշտօնեայ մը:

Պղտիկ, տեղական, առժամայէս լաւ միջոցներ ձեռք կ'առնուին, բայց տիրող թշուառութիւնը գոնէ ամենքէն յարմար, հիմնական բան մը չի գործադրուի: Կ'երեւի թէ Եւրոպա ալ պիտի գոհնայ առ այժմ այսքանով: «Թուրքիա չի փութուի» ըսաւ Լուպիոֆ. փոխուելու ալ այնքան նուազ պէտք կը զգայ այժմ, որքան լաւ գիտէ թէ մեծ տէրութիւնները միայն մինչեւ մէկ շատ համեմատ աստիճան իրարու հետ համաձայն են: Ռուսիա չիսանգարեր «Եւրոպական ներդաշնակութիւնը», բայց չուզիր ալ որ այս ներդաշնակութիւնը ազդուութեամբ շարժի և մեծ գործի մը ձեռնարկէ: Այն դանդաղ, անգայն ընթացքը, որուն ցարգ հետեւեցան դիւանագետները, պիտի շարունակուի ուրիշն այսուհետեւ ալ: Միւս տէրութիւններն ալ գէշ աղէկ գոհ կը մնան ասով: Անոնք չեն ուզեր Ռուսիոյ գէթ ելլել, չեն համարձակիր «Եւրոպական ներդաշնակութիւնը» խանգարել, և այս կերպով զերծ ալ կը մնան վրձնական որոշումներ տալու հարկէն, ինչպէս նաեւ այնպիսի ձեռնարկներէ, որոնք կրնան ծանր հետեւանքներ ունենալ: Տէրութեանց առջիւ կայ նաեւ մեծ արգելք մը. առանց դրամի թուրքիա չկրնար էական գործ մը տեսնել, եթէ նոյն իսկ Եւրոպա կարող ըլլար զինք ստիպել, որ հիմնական բարեփոխութեան մը ձեռնարկէ. և դրամ չունի թուրքիա, ունենալու ալ յայտնի: «Համեստ չըջանակի» մէջ երկամտական գործողութիւն մը, որոյ վրայ կը խօսուի երկամտական բարենորոգման մեծ ծրագրին ջուրն ինչպէս ի վեր, տակաւին մօտալուտ չէ, և եթէ յաջողէր ալ, տաք քարի մը վրայ ինկած ջուրի կաթիլի մը պիտի նմանէր և վայրկեանական պէտքի մը միայն գոհացում պիտի տար:

Ուստի պէտք չէ մեծ ակնկալութիւններ տածել թուրքիոյ գործերուն մօտակայ կերպարանաւորութեան մասին: Առայժմ ամենէն նշանակելի իրողութիւնը սա է որ թուրքիա Ռուսիոյ թեւարկութեան տակ կը մտնէ:

Ռուսիա կը հովանաւորէ և կը

պաշտպանէ այժմ Սուլթանն ու իր կայսրութիւնը: Այս կրնայ տանելի վիճակ մը առաջ բերել բոլորովին անորոշ ժամանակի մը համար, այսինքն, այնքան ժամանակ, որքան նոր միջադէպեր չպատահին թուրքիոյ մէջ: Ռուսիա կը պաշտպանէ Սուլթանը, բայց ո՞վ պիտի պաշտպանէ թուրքիոյ քրիստոնեաները: Եւ ինչպէ՞ս պիտի ըլլայ, եթէ նոր կոտորածներ տեղի ունենան: Ոչ ոք կրնայ պատասխանել այս հարցումին: Ոչ ոք կը ստանանք քրիստոնէից ապահովութեան և իրենց վիճակին բարեփոխութեան հոգը, ոչ Ռուսիա, ոչ Ֆրանսա և ոչ ուրիշ մի պետութիւն: Տէրութիւնը օրական դէպքերուն, առանձին պարագաներու համաձայն որոշում մը տալ իրենց կը վերապահեն և մնացածը կը թողնեն դիպուածին: Այս է ահա արդիւնքն Բէթէրպուլի խորհրդակցութեանց որոշ մասին այնքան փայլուն խօսքեր եղան: Այս խորհրդակցութիւններէն յետոյ աւելի հաստատութիւն կը ստանայ Ռուսիոյ թեւարկութիւնը թուրքիոյ վրայ: Եւ եթէ գործ մը չտեսնուի, եթէ Սուլթանը կը շարունակէ իր կրօնական ընդգիծութիւնը ու չի կատարուի ի նպատակ քրիստոնէից, պատասխանատուութիւնը վերագրելի է միայն Ռուսիոյ:

ՏԱԽԻԼԻՑԷ

Սօֆիաստ Սօպրանիէնին (սգ. գային ժողով պուլկարիոյ) Դիւտմ. 1 տէ քիւլատը իշխան պոնտան ազատէմ սուլտանը իթմիշ օլան իւքազ (հրովարտակ) տէլիշիւպ, մէճիսին թէճէմիսի թէճիսի օլմըշ տըր:

Բրէնսէն հաղթելէր Սօֆիաստ խաթալըզ զուհարի սէպէպիւտէն իքի քիւլիւ Բրէնսէնը լէ պէրապէր Ֆիլիպպէ կէլիւպ սէրալը Բրէնսիտէ իգամէթ իթմէք տէ տիր:

Ֆիլիպպէտէ չըգան Ղաշիքս նամ կազէթատա օգունտըղընա պիւնէն կէօհա կիրիտ փուլուաթ սէպէպի իլէ սէֆալէթէ տիւլար օլմըշ օլան իսլամիարա իանէ օլմըշ իւզրէ: Օսման բաղար նամ գասապատա է հալի իսլամիլէնին քիւլատ իթմէի իանէ տէֆէթի իլէ 600 ֆըրանքը միւթէճալիլ պիր մէպլալ թէճէմիս օլմըշ տըր:

ՄԻԻԹԵՆԵՎՎԻՑԷ

Երանանիսթան հիւքիւմէթի էսաքերիին արթըրմագտա վէ լէ վազիմաթը հարպիլէ թէտարիգին տէ պուլընմագտա իսէտէ, պուլթէտարիգաթ նէ մագստէ մէպի Օլտըզը բէք աշիքեար տէլի տիր: Պազը քիւլազը հալատիսաթըն գան նընճա, Երանան գըրալը վիէննա, յա ազիմէթինտէ Աստրիա հիւքիւմէթի իլէ խաֆի պիր մուհէտէ թանգիմ իթմիշ օլուպ, պուլմուհէտէտէն ճէսարէթ քէսպ իտէրէք, Շարիք մէսէլէսինտէ եէնի պիր չիթիլ չըգարմագ թէչէպպիւսինտէ պուլընմագ ըմըշ:

Պու կիւն Սթանպուլտան վաքնայա կէլէն եօճըլարըն պէյանընա նազարէն Աբիլ էֆ. Ունճեան էվ. վէլքի կիւն մահպիսհանէտէն չըգմըշ տըր:

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԿ ԵՐԼՅԸՉՏԱ

Կէլէն հիւմէթէսի կիւնիւ (28 նոյեմ.) Ամեն Պատրիարք Սրբազան Երեւոյ սէրալընա կիտէրէք Սուլթանտան գապուլ օլընուպ, պիր նուլթգ տախի իրաա իթմիշ տիր:

ՊՈԼԿԱՐԻԱՏԱ

ԷՐՄԵՆԻ ՄՈՒՀԱՃԻՐԼԷՐԻ

Ախիւրէն հիւքիւմէթէ վէրիլէն պիր գարար իւզրէ՝ այագտա սուլթընլարա վէ թապլաքեարլարա այտա 6 ֆրանգ բաթէնթ թախսիս օլընտըզը իլան օլմըշ տըր:

ՊՈԻ ԿԻԻՆՔԻ

ԹԵԼԷԿՐԱՖԼԱՐ

(Աժանու Պաշտպանիք)

Սթանպուլ 28 նոյեմ.

Էրմէնի մուհաճիւրանըն թուրքիայա ավտէթի իշխան վէրիլմիշ օլան վատէ իւզէրիլնէ 10 կիւն տա. հա գամի օլընտը:

Էվլէրի, մէքթէպլէրի, ճամի վէ բազարլարը նազարը տըգէթէ ալմագ իշիւն, գապթիլէ վէ սայիր իգթիգա իտէն մէմուրարա էմիրլէր վէրիլտիր:

Սօֆիա 29 նոյեմ.

Մէպուլար պուրայա եէթիլմէքտէ տիրէր: Բրէնս հաղթէթլէրի Ֆիլիպպէտէն ավտէթ իթաֆ Բրէնսէն խաթալըղընտան սըհէթ պուլմագտա տըր:

Բաթիթալթատա զուհուր իթմիշ օլան խաթալըղլար միւնտէֆի օլմագտա տըրլար:

